

آموختنی‌ها

«کوه‌ها و دشت‌های زیبا»

- ۱ آشنایی با انواع ناهمواری‌ها (کوه، کوهپایه، دشت و جلگه)
- ۲ مقایسه‌ی سرزمین‌های پست و مرتفع از نظر سکونت
- ۳ آشنایی با محل رشته‌کوه‌های البرز و زاگرس و دشت‌های کویر و اورت

بخوان و بیاموز

بیش‌تر سطح سرزمین زیبای ایران را کوهستان و سرزمین‌های مرتفع دربر گرفته است. بیشتر این کوهستان‌ها در بخش‌های شمالی، غربی و جنوبی کشور قرار دارد. آیا تا به حال در بالای کوهی ایستاده‌اید؟ کوه‌ها قسمت بلند زمین هستند و دشت‌ها قسمت پست یعنی پایین زمین هستند. سطح زمین در همه‌جا صاف و هموار نیست؛ برخی قسمت‌ها بلند مثل کوه و برخی قسمت‌ها هموار مانند دشت است. به این پستی و بلندی‌ها، **ناهمواری** می‌گویند.

کوه و کوهپایه

حدود ۵۵ درصد سطح ایران را کوه فراگرفته است. به گروهی از کوه‌های بهم پیوسته (قطار کوه) که مانند زنجیر به یکدیگر متصل‌اند **رشته‌کوه** می‌گوییم. رشته‌کوه‌های البرز و زاگرس در کشور ایران قرار دارد.

به بالاترین جای کوه **قله‌ی کوه** می‌گویند که ارتفاع آن از همه‌ی نقاط اطرافش بیش‌تر است. بلندترین قله‌ی ایران قله‌ی دماوند است که ۵۶۱۰ متر ارتفاع داد. بعد از قله‌ی دماوند قله‌های عام‌کوه و سبلان به‌ترتیب بلندترین قله‌های ایران هستند.

قله‌ی دماوند

به زمین‌های پایین کوه کوهپایه می‌گویند. در بیش‌تر کوهپایه‌ها، شهرها و روستاهایی به‌وجود آمده‌اند، زیرا این ناحیه از نظر آب و هوایی و کشاورزی و سکونت بسیار مناسب است.

ارتفاع قله‌ی دماوند

دشت

به قسمت‌هایی از زمین که صاف و هموارند دشت می‌گویند. بعضی از دشت‌ها حاصل‌خیز هستند و در آن‌ها می‌توان کشاورزی کرد، اما برخی دشت‌ها مانند دشت کویر برای کشاورزی مناسب نیست، چرا که خاک آن شور است و در خاک شور گیاهان مناسب کشاورزی رشد نمی‌کنند. شهرهای پرجمعیت و روستاها در کنار دشت‌های حاصل‌خیز به‌وجود آمده‌اند.

دشت کویر و دشت لوت وسیع‌ترین دشت‌های ایران هستند.

علوی

جلگه

همه‌ی شما می‌دانید که در زمستان در کوهستان‌ها برف فراوانی می‌بارد. در فصل تابستان با گرم شدن هوا، برف کوه‌ها آب شده و جاری می‌شود. به این آب‌های جاری **جویبار** می‌گویند. پس از این که تعداد جویبارها بیشتر می‌شود از کوه سرازیر می‌شوند به هم پیوسته و رود را به وجود می‌آورند.

رودها و جویبارها در مسیر حرکت خود سنگ‌های بزرگ و کوچک را در دامنه‌ی کوه می‌شویند و با خود می‌برند. به شن و ماسه و گل و لای که رودها همراه خود می‌برند **آبرفت** می‌گویند.

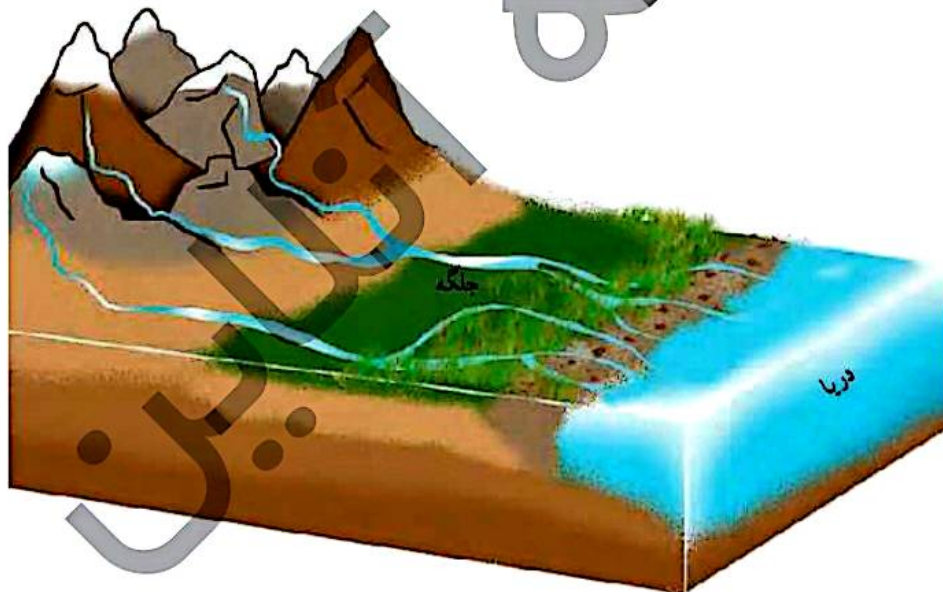
می‌دانیم که رودها به طرف دریا حرکت می‌کنند و در مسیر حرکت خود آبرفت‌ها را با خود حمل می‌کنند. آبرفت‌ها در نزدیکی دریا ته‌نشین می‌شوند و روی هم انباشته می‌شوند. از روی هم انباشته شدن آبرفت‌ها پس از گذشتن چندین سال **جلگه** به وجود می‌آید.

تشکیل جلگه → انباشته شدن آبرفت → حمل آبرفت → تشکیل رود → پدید آمدن جویبار → آب شدن برف‌ها

جلگه‌ها خاک بسیار حاصل‌خیزی دارند که برای کشاورزی مناسب است.

جلگه‌ها از نظر مکانی در بین کوه‌ها و دریاها قرار گرفته‌اند در صورتی که دشت‌ها فاقد این خصوصیت هستند.

پهناترین جلگه‌ی ایران **جلگه‌ی خوزستان** است که در قسمت غربی ایران قرار دارد.

ناهمواری های ایران

در تصویر نقشه‌ی ناهمواری های ایران، پستی‌ها و بلندی‌ها نشان داده شده است. با توجه به راهنمای نقشه می‌توان فهمید که رنگ‌های قهوه‌ای تیره نشان‌دهنده کوه‌ها و رنگ‌های زرد نشان‌دهنده دشت‌ها و رنگ‌های سبز نشان‌دهنده جلگه‌ها می‌باشد.

به قسمت‌های قهوه‌ای نقشه توجه کنید. این نواحی رشته‌کوه‌های مهم ایران را نشان می‌دهد. رشته‌کوه البرز که در شمال ایران قرار دارد و رشته‌کوه زاگرس که در غرب و جنوب غربی ایران قرار گرفته است.

رشته‌کوه‌های البرز و زاگرس تنها کوه‌های کشورمان نیستند؛ بلکه در قسمت‌های شرقی و داخلی ایران نیز کوه‌های دیگری وجود دارد. در فضای بین این رشته‌کوه‌ها و کوه‌ها یعنی نواحی که با رنگ زرد مشخص شده است، دشت‌هایی دیده می‌شود. نام این دشت‌ها را از روی نقشه بگویید. دشت کویر و دشت لوت وسیع‌ترین دشت‌های ایران هستند. دشت‌ها و جلگه‌های ایران با دقت نگاه کنید و آن‌ها را نام ببرید.

بیشتر بدانیم

بلندترین قله‌ی کره‌ی زمین اورست در رشته‌کوه هیمالیا می‌باشد.
شهری در استان اصفهان قرار دارد که کوهپایه نامیده شده است.

مطالعات اجتماعی چهارم دبستان

